

Когут Ю.М., Когут В.В.

ВДОСКОНАЛЕННЯ ПІДХОДІВ ДО ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

Формування та використання місцевих бюджетів є одним з невирішених питань у взаємовідносинах між державним і місцевими бюджетами. Для забезпечення життєдіяльності місцевих бюджетів необхідно не делегувати їм відповідні повноваження, а в законодавчому порядку розмежувати компетенцію, функції та обов'язки держави і органів самоврядування та законодавчо це визначити.

Ключові слова: органи місцевого самоврядування, бюджети, доходи та видатки бюджету, дотація.

Постановка проблеми. Державний бюджет відіграє особливу роль у ринкових відносинах країни та регулюванні її економічних процесів. Формування і функціонування державного бюджету слід використовувати як інструмент державної політики на користь суспільного виробництва.

Сьогодні Україна переживає економічну й фінансову кризу, яка зв'язана із світовою кризою, що розпочалась у 2008 році. Кризу в Україні ще більше поглибила ситуація на сході, яка вимагає значних коштів для фінансування воєнних витрат за рахунок, в основному, Державного бюджету України. Виникає запитання, як у таких умовах знайти збільшення бюджету країни та раціонально і ефективно використати його на користь суспільства, зокрема: економіки, соціальних витрат та оборони країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Формування доходів та використання місцевих бюджетів досліджують вітчизняні науковці: Й. Бескід, С. Буковинський, О. Василик, В. Геєць, В. Дем'янишин, Т. Єфименко, І. Запатріна, Т. Загонацька, О. Кириленко, В. Кравченко, В. Кудряшов, В. Лагутін, І. Луніна, І. Лютий, О. Молдован, В. Опарін, Ц. Огонь, К. Павлюк, Ю. Радіонов, С. Рибак, О. Рожко, І. Стефанюк, В. Федосов, І. Чугунов, В. Швець, С. Юрій, Ф. Ярошенко та інші. Вони пропонують оптимізацію фінансових нормативів бюджетних коштів, розподілу повноважень між органами виконавчої влади й місцевого самоврядування; шляхом дотримання правового статусу місцевих бюджетів, а також у розробці та застосуванні стандартів, надання мінімального необхідного переліку державних і громадських послуг [8;9;10].

Разом з тим, Конституція України (ст.143), Бюджетний кодекс України (ст.88-90) та Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21.05.1997 №280/97 мають низку розбіжностей щодо прав та умов передачі фінансових ресурсів як закріплених, так і трансфертів із державного бюджету.

Формулювання цілей статті. Метою дослідження є обґрунтування, вдосконалення підходів до використання видатків місцевих бюджетів, розподіл бюджетних коштів між державним та місцевими бюджетами у складі зведеного бюджету України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Згідно з чинним законодавством України, держава здійснює свою діяльність на всій території (в областях та АР Крим). Разом з тим, кожна територіальна одиниця: область, АРК, враховуючи свої ресурси (природні, трудові та фінансові), здійснює свої завдання, опираючись на соціально-економічну політику держави, щорічний Державний бюджет України та першочергові завдання кожної території. Отже, кожна окрема територіальна одиниця повинна проводити і забезпечувати соціально-економіч-

ну політику держави через співробітництво з нею, через місцеві фінанси, в основному, місцеві бюджети. При цьому кошти місцевих бюджетів повинні сприяти підвищенню ефективності природних, трудових і фінансових ресурсів певної територіальної одиниці. Взаємовідносини між центром і районами набули глобального характеру, тобто стали не менш значущими, ніж науково-технічні, екологічні або демографічні проблеми, а взаємозв'язок між державним бюджетом і місцевими бюджетами можна розглядати як залежність останніх при соціально-економічному розвитку. Очевидно, при розробці місцевих бюджетів слід враховувати показник – мінімальний розмір соціальних потреб на душу населення. Враховуючи військові дії на сході України, такий показник у бюджетному плануванні є несвоєчасним.

Очевидно, зараз найприйнятнішим підходом до визначення мінімальних розмірів місцевих бюджетів має залишатися обґрунтування їх видаткової частини шляхом планування видатків по кожній галузі та виду витрат, виходячи з показників по мережі й штатів соціально-культурних установ, отримувачів соціальних допомог та інших показників з урахуванням особливостей економічного, соціального, природного й екологічного стану відповідних територій.

З одного боку, треба різко скоротити витрати на утримання непомірно роздутого бюрократичного апарату, надавати дотації тільки тим підприємствам, які виробляють продукцію, що користується платоспроможним попитом, або можуть у потрібний строк освоїти її випуск. З іншого боку, скорочення затрат на науку, освіту і охорону здоров'я та соціальний захист незабезпечених верств населення, що і так перебувають нижче "межі виживання", не можна допустити. Якщо мислити не тільки фінансовими категоріями, якщо керуватися не тільки поточним моментом, але й думати про перспективи соціально-економічного розвитку України, то ці витрати слід істотно збільшити, адже вкладення в казну і людський капітал окупляться сторицею.

Створення умов для зростання виробництва, зниження податкового пресу потребують прийняття непростих, часто непопулярних рішень. Серйозно ускладнює ситуацію наявність значних боргів по соціальних виплатах з бюджету. Досить терпіти лише шахтарям та пенсіонерам, треба серйозно поступитися і державному чиновнику, і масі різних служб, що заважають розвиткові економічної активності, і тим, хто вже звик до надприбутків. Це одночасно дає шанс вперше з дня проголошення незалежності України започаткувати реальне економічне зростання. Давучи поштовх до цього, ми зможемо реально шороку збільшувати надходження і поліпшувати життя людей.

Необхідно також різко скоротити видатки, і в першу чергу на фінансування галузей народного господарства. Слід припинити фінансування збиткових галузей економіки (за винятком сільського господарства, а також об'єднань і підприємств, які мають важливе значення для держави).

© Когут Ю.М., к.е.н., доцент, Закарпатський угорський інститут ім. Ф. Ракоці ІІ

Когут В.В., студентка ІІІ курсу, спец. фінанси і кредит ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Потрібно змінити існуючий порядок використання бюджетних коштів, які направляються на виплати дотацій. З точки зору соціальної справедливості, не зовсім правильно, що дотації на утримання об'єктів житлово-комунального господарства і транспорту, на придбання медикаментів і палива виплачуються громадськими організаціями. Було б доцільно визначити категорії громадян, які потребують одержання дотацій кожного виду, і схему передавання їм коштів з бюджету для наступних розрахунків за фактично надані послуги. Це могло б істотно зменшити розміри дотацій, виплачуваних з бюджету, і значно підвищити ефективність їх використання.

Заслугове на увагу досвід США, де є визначений і відомий кожному перелік видатків, які знаходяться в компетенції держави, тобто фінансуються з державного (федеральною) бюджету. Це видатки, які охоплюють найбільше число жителів, зокрема це: освіта, соціальне забезпечення, соціальний захист та інше. Тобто асигнування на ці видатки плануються у видатках державного бюджету як дотація бюджетам штатів, а у бюджетах штатів у доходній частині ставиться сума дотацій, яка відповідає сумі видатків, що дотуються [6].

Основою фінансової стабілізації повинно стати здійснення радикальних заходів зі скорочення витрат бюджетних коштів.

Це передбачає необхідність:

- запровадити порядок надання субсидій і дотацій не виробникові, а споживачеві, маючи на увазі їх поступове зниження;

- перебудувати фінансування цільових державних програм і проводити його після складання зведеного балансу фінансових ресурсів, що дасть можливість проаналізувати стан цих ресурсів у цілому, джерела їх формування і напрями використання, а також приймати обґрунтовані рішення про фінансування тих чи інших із запропонованих програм і проектів;

- налагодити систему вірогідного фінансового обліку, розробити повний порядок фінансування бюджетних установ;

- радикально поліпшити організацію контролю за виконанням державного і місцевих бюджетів.

Нова економічна політика Президента України має одну мету – забезпечити реальний поворот цієї господарської системи до людини. Істотним моментом соціальної політики стане її децентралізація. Крім того, передбачається, що основний обсяг соціальних витрат дедалі більшою мірою переноситиметься на місцевий і регіональний рівні. Тому вирішення проблеми регіональної бюджетної політики України набуває особливої актуальності.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бюджетний кодекс України // Відом. Верховної Ради України. - 2001. - № 37-38. - Ст. 189.
2. Податковий кодекс України від 02.10.2010 р. №2736 – IV із змінами та доповненнями.
3. Закон України «Про державний бюджет України на 2014 рік» від 27.03.2014 р. №1165 – VII. // Голос України. – №62 від 02.04.2014 р.
4. Зміни до Закону про Держбюджет на 2014 рік // Все про бухгалтерський облік. – 2014. – №32-33. – С. 64-66.
5. Бюджетна система: підруч.; [за ред. В. М. Федосова, С. І. Юрія] – К.; ЦУЛ; Тернопіль: Економ. думка, 2012. – 871 с.
6. Демків О. Місцеві бюджети США // Економіка України. – 1995. – №6. – С. 33–38.
7. Осецький В.Л. Державні видатки в реалізації бюджетної стратегії соціально-економічного розвитку України/ В.Л.Осецький, П.А. Мороз // Фінанси України. – 2012. – №12. – С.103–111.
8. Радіонов Ю. Д. Проблема ефективності використання бюджетних коштів // Фінанси України. – 2011. – №5. – С.47–55.
9. Радіонов Ю. Д. Оцінка ефективності державних видатків // Економіка України. – 2013. - №2. – С. 71-82.
10. Рибак С.О. Фінансове забезпечення модернізації соціального захисту населення // Фінанси України. – 2013. – №1. – С. 7-21.
11. Степанюк І.Б. Удосконалення механізму фінансового забезпечення органів місцевого самоврядування /І.Б.Степанюк //Фінанси України. – 2013. – №2. – С.71–82.
12. Хлівний В.К. Оптимізація структури видатків місцевих бюджетів (на прикладі Івано-Франківської області) / В.К.Хлівний, З.А.Мацук // Фінанси України. – 2010. – №8. – С. 53–62.

На нашу думку, законодавчо встановлені нормативи відрахування вищих бюджетів для нижчестоящих приводить до відбирання прав самостійності місцевих органів самоврядування, що не дає змоги місцевим органам виконувати свої прямі обов'язки з розвитку економічно-соціальних питань їх територій. Відповідно потрібно розподілити і законодавчо закріпити питання, зв'язані зі створенням дохідної частини і виконанням видаткової частини місцевих бюджетів. При цьому слід урахувати територіальний розвиток економіки АРК, області, району, міста, селища і села.

Удосконалення формування та використання місцевих бюджетів можливе тільки при наданні місцевим органам самоврядування самостійності з перерозподілом коштів по територіальним ознакам (АРК, область).

Невідповідність видаткової і дохідної частин місцевих бюджетів фінансується за рахунок вищих бюджетів, зокрема: субвенцій, дотацій, взаємозаліків та позик, що знижує самодостатність органів місцевого самоврядування.

Оптимізацію структури видатків місцевих бюджетів через коефіцієнт сукупної генерації доходів місцевих бюджетів й визначення ступеня впливу видатків місцевих бюджетів на їхні доходи запропонували В.К.Хлівний та З.А.Мацук [12]. Однак, місцеві бюджети все-таки отримують значну долю бюджетних коштів із державного бюджету для покриття своїх видатків, які, і в даному випадку, не покривають необхідних затрат території. Тому, на нашу думку, частину податків, які надходять до Державного бюджету, слід залишати на території їх поступлень.

Міжбюджетні відносини при розподілі державних видатків Зведеного бюджету України є актуальними з точки зору світової практики, що тісно пов'язано з реалізацією інвестиційно-інноваційних проектів, соціальних проектів, державним регулюванням економіки, а це неможливо без стратегічного планування, управлінням фінансовою діяльністю, системою, методами, процедурами державних закупівель, міжбюджетними відносинами та управлінням державними підприємствами [7].

Висновки і перспективи подальших досліджень. У результаті дослідження було доведено необхідність виробити єдині критерії організації всіх видів фінансової допомоги, максимально реалізувати потенціал їх цілеспрямованого впливу на економіку регіону. Фінансову допомогу регіонам треба надавати так, щоб спонукати органи державної влади на місцях розширяти власну доходну базу, розвивати інвестиційну активність, структурно перебудувати економіку регіонів.